

NA NOVO ODKRITO ROKOPISNO GRADIVO ŽUPNIJSKIH ARHIVOV NA RAVNAH IN PREVALJAH TER STARA ŽUPNIJSKA KNJIŽNICA NA PREVALJAH

Vinko Skitek

Slovenj Gradec

vinko.skitek@gmail.com

DOI:10.4312/Obdobja.36.421-431

Ob urejanju in popisovanju arhivskega gradiva v župnijah dekanije Dravograd – Mežiška dolina je bila odkrita stara knjižnica župnije Prevalje. Župnija je od svojih začetkov sredi 12. stoletja pa vse do leta 1861 pokrivala ves spodnji del Mežiške doline, razen Kotelj. V do nedavnega javnosti povsem nedostopnem delu župnišča so bili poleg starega knjižnega gradiva najdeni tudi primeri slovenskega rokopisnega gradiva, ki ga lahko uvrstimo v čas od 18. do 20. stoletja. Avtor v svojem prispevku predstavi na novo odkrito slovensko rokopisno gradivo, zapisano v dele starih ohranjenih knjig. Z ohranitvijo teh so se ohranili tudi rokopisi.

Mežiška dolina, Prevalje, Anton Oliban, Blaž Mavrel, Franz Weinzierl, Jurij Vodovnik

While processing and registering archival material in presbyteries in the deanery of Dravograd – Meža Valley, an old library of the parish of Prevalje was discovered. From its establishment in the mid-12th century until 1861 this parish included the whole lower part of the Meža Valley, except Kotle. In this part of the presbytery, which until recently was completely inaccessible to the public, besides old book material examples of Slovene manuscript material from the 18th to the 20th century were found. In his article the author presents the recently discovered Slovene manuscript material which was written in parts of old preserved books, the two being preserved together.

Meža Valley, Prevalje, Anton Oliban, Blaž Mavrel, Franz Weinzierl, Jurij Vodovnik

1 Uvod

V drugi polovici leta 2015 sem začel popisovati arhivsko gradivo župnij dekanije Dravograd – Mežiška dolina in lani popisal arhiva župnij Ravne na Koroškem in Prevalje. Arhivsko gradivo, ki je bilo do zdaj dostikrat nepoznano tudi samim duhovnikom, je postalo tako urejeno in dostopno znanstvenikom za raziskave. Poleg klasičnega arhivskega gradiva je bilo odkritega tudi nekaj dragocenega rokopisnega in knjižnega gradiva. Prav arhiv župnije Prevalje je glede na ohranjenost arhivskega gradiva najboljše in v sebi skriva marsikatero zgodovinsko zanimivost. Poleg župnijskega arhiva je bila v do zdaj povsem nedostopni sobi odkrita tudi stara knjižnica župnije Prevalje, o kateri bo več napisanega v nadaljevanju. Odkritje je posledica menjave duhovnikov in začetih obnovitvenih del v župnišču, ki so terjala

popolno izpraznitev nekaterih prostorov. Na tem mestu sem se kot zgodovinar srečal z dilemo, kam s tako obsežno knjižnico, v kateri se je že na prvi pogled skrivalo veliko, vsaj za Koroško, neprecenljivih knjižnih del. Po posvetu z župnikom je bila sprejeta odločitev, da je tako dragoceno odkritje treba evidentirati, popisati vsako knjigo in vse skupaj ohraniti za prihodnje rodove. Simpozij Obdobja je zato primerna priložnost, da se odkritje predstavi širši slovenski strokovni in znanstveni javnosti. Dela za raziskovalce slovenskega jezika in knjižničarstva pa prav zaradi takšnih novih odkritij zagotovo ne bo zmanjkalo.

2 Cerkvenoupravni razvoj spodnje Mežiške doline

V okviru cerkvene uprave je Mežiška dolina spadala pod Oglejski patriarhat, ki je za koroško območje južno od reke Drave ustanovil koroški arhidiakonat kot nekakšno vmesno stopnjo med (pra)župnijami in patriarhatom. Območje Mežiške doline sta v tem času pokrivali dve pražupniji. Prva je bila pražupnija Šmihel pri Pliberku, ki je pokrivala območje Črne, Mežice, Šentanela in Strojne. Druga je bila pražupnija Šmartno pri Slovenj Gradcu. Slednja je najverjetneje obstajala že v drugi polovici 10. stoletja. V listinah jo sicer srečamo dokaj pozno, in sicer prvič leta 1106. Z listino s tem datumom je patriarh Ulrik I. ustanovil samostan avguštinskih korarjev v Dobrli vasi in jo skupaj s še tremi župnijami, v Škocjanu, Šmihelu pri Pliberku in Rožeku, podelil novoustanovljenemu samostanu (Höfler 2016: 133).

Od Šmarške pražupnije se je prva odcepila župnija sv. Martina v Libeličah. V zgodovinskem gradivu jo prvič srečamo leta 1154, ko se omenja z dvema kapelama v krajih Luchwich in Mise. Skupaj z njima jo je patriarh Peregrin I. podelil samostanu v Dobrli vasi (Höfler 2016: 135; Klebel 1926: 11). Iz libeliške župnije se je izločila župnija s sedežem v Farni vasi (danes Prevalje), kjer se cerkev Device Marije na Jezeru omenja leta 1335 in je bila podrejena dobrolskemu samostanu. Ko so samostan leta 1603 prevzeli jezuiti iz Celovca, je ostala župnija Device Marije na Jezeru pod njihovim patronatom do leta 1751, ko je postala del novoustanovljene goriške nadškofije (Höfler 2016: 135–136; Skitek, Oder 2015: 106; Bernhard 2006: 178–180; Ožinger 1991: 239). Župnija Device Marije na Jezeru v Farni vasi je vse do leta 1788 pokrivala celoten teritorij spodnje Mežiške doline, razen Kotelj, ki so bile podružnica pražupnije Šmartno pri Slovenj Gradcu. Do leta 1787 je bila župnija Device Marije na Jezeru pod upravo novoustanovljene goriške nadškofije, po njeni ukinitvi pa so jo priključili lavantinski škofiji. Leta 1788 je bila do takrat podružnična cerkev sv. Egidija v trgu Guštanj povzdignjena v samostojno župnijo. Prvi zametki nove župnije v trgu Guštanj so začeli nastajati že leta 1700, ko sta guštanjski grof Janez Andrej Sichten in guštanjski župnik Gašper Pilat zagotovila sredstva za stalnega beneficiata. Prvi beneficiat Simon Matajdl je nastopil službo po smrti Gašperja Pilata leta 1706 in v Guštanju ostal do svoje smrti leta 1754. Trg Guštanj oziroma prej omenjena cerkev sv. Egidija je ostala župnijska cerkev do leta 1795, ko je bila kot župnija ukinjena (Javornik 2002: 35–40, 73; Singer 1983: 119–125; Skitek 2013: 27–35). Po letu 1795 je župnija Device Marije na Jezeru v svojem prvotnem obsegu

ostala do leta 1860, ko je bila s 1. januarjem 1861 ponovno, tokrat dokončno vzpostavljena nova župnija v trgu Guštanj.¹

Po koncu prve svetovne vojne je Mežiška dolina pripadla Kraljevini SHS. Zaradi zaostrenih povojnih razmer je upravo tega ozemlja krška škofija zaupala lavantinski škofiji. Lavantinski škof je s tem postal administrator tega območja. Ker je pred letom 1918 spadala Mežiška dolina v dekanijo Pliberk/Bleiburg, je bila za območje Mežiške doline 1. decembra 1923 oblikovana samostojna dekanija, za njenega dekana pa je bil imenovan takratni guštanjski župnik dr. Franc Cukala.²

Med drugo svetovno vojno je krška škofija ponovno prevzela administracijo svojega dela škofije. To stanje se je spremenilo šele z dekretom konzistorialne kongregacije 9. junija 1964, ko so bile mariborski škofiji dokončno priključene župnije krške škofije: Dravograd, Črneče, Libeliče, Ojstrica, Prevalje, Črna, Sv. Danijel (Šentanel), Ravne, Javorje, Koprivna, Kotlje, Mežica in Strojna (Skitek 2016: 415).

3 Dokumenti župnije Prevalje

3.1 Knjižnica župnije Prevalje

Po končanem popisu arhivskega gradiva novembra 2016, ki obsega 101 arhivsko škatlo in vsebuje gradivo od 15. do 21. stoletja, sem popisal tudi staro župnijsko knjižnico, na katero sem naletel. Knjižnica je bila shranjena na lesenih policah in v nekaj lesenih omarah. Precej knjig je poškodovanih zaradi lesnih črvov in nevestne uporabe (strgane platnice, naslovnice). Pripomniti velja, da so bili arhivsko gradivo in knjige za javnost večinoma nedostopni vsaj zadnjih 40 let. V knjižnici sem evidentiral in popisal 811 knjig, ki jih lahko uvrstimo v časovno obdobje od konca 15. stoletja do leta 1950. Nepopisanega je ostalo še precej mlajšega knjižnega gradiva in tujega knjižnega gradiva od konca 19. stoletja naprej. Vzrok temu je bila na eni strani potreba po izboru najdragocenejšega in najpomembnejšega knjižnega gradiva zaradi časovne omejenosti, hkrati pa so zaradi obnove stavbe župnišča prihajale na dan vedno nove knjige, ki so bile pogosto shranjene tudi med vrati na prehodih iz ene v drugo sobo. Knjige sem ob popisu razdelil na sklope: brevirji, mašne knjige, molitveniki, obredniki, pridige (homilije), Sveto pismo, teologija s filozofijo in naravoslovjem, pesmarice, šematizmi, časniki/časopisi, na knjige iz knjižnice guštanjskih beneficiatov in na drugo. Pri vsaki knjigi sem zabeležil avtorja, naslov knjige ter kraj in leto njene izdaje. Pri nekaterih sem zapisal tudi kakšno posebnost, kot na primer njenega lastnika ali morebitno vsebnost kakšnega rokopisa.

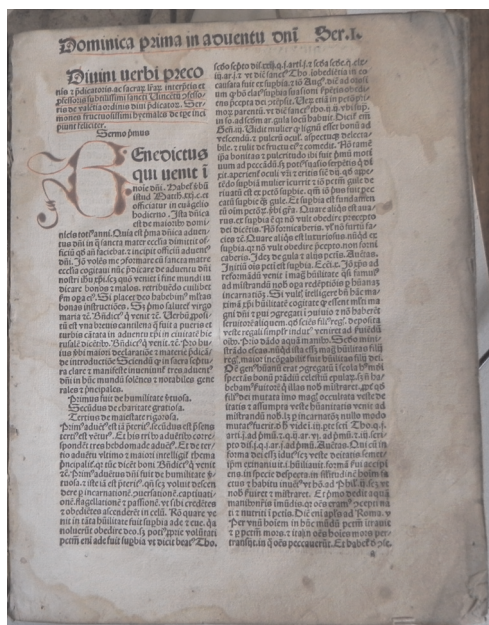
Posebnost župnijske knjižnice je, da vsebuje tudi knjige, ki so jih imeli v svoji knjižnici beneficiati v trgu Guštanj. Te sem uvrstil v ločen sklop, zajemajo pa časovno obdobje od konca 15. do konca 17. stoletja. V tem sklopu je tudi najstarejša ohranjena knjiga v knjižnici z naslovom *Sermones sancta Vincentij fratris ordinis predicato cum de tempore pars hiemalis*. Vsebina knjige se nanaša na pridige sv. Vincencija Fererja³

¹ Župnija Ravne: Zgodovina, <http://www.tilci.si/>.

² Arhiv Župnije Ravne na Koroškem, Župnija sv. Ilija na Ravnah na Koroškem (nekaj zgodovinskih podatkov), str. 2; Nadškofijski arhiv Maribor, DXXVII – Mežiška dolina, Župnija Ravne na Koroškem.

in njegove smernice za pridiganje v zimskem (adventnem) času. Zaradi manjkajočih delov naslovnice lahko glede na postavitve in dolžine naslovov ter razporeditve besedila domnevamo, da je bila izdana bodisi v Strasbourgu med letoma 1488 in 1489 bodisi v Nürnbergu okrog leta 1492. Prav zaradi manjkajoče naslovnice je izredno težko natančno določiti njeno starost, saj je bilo v tem obdobju natisnjenih več knjig istega avtorja z enakim naslovom in vsebino, a ne z enako postavitvijo besedila.³ Knjigo lahko uvrstimo med inkunabule, saj so velike začetnice besedil ročno vpisane, preostali deli besedila pa so natisnjeni. Knjiga je ovita v starejši popisan pergament, ki so ga strokovnjaki za srednjeveške rokopise iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani datirali v pozno 13. stoletje. Vsebina rokopisa se nanaša na molitve ob posvetitvi cerkve.

Poseben je tudi rokopisni ovitek, v katerega je zavita knjiga *Postilla oder aussegunng aller sonn Fest und Feyrtäglichen Euangelien*, avtorja Petra Bessauma, izdana v Münchnu leta 1622. Ta ovitek je z roko popisan pergament, na katerem je po

Slika 1: Prva stran knjige svetega Vincencija Fererja, Župnijski arhiv Prevalje

Slika 2: Rokopisni ovitek knjige svetega Vincencija Fererja iz poznega 13. stoletja

3 Sv. Vincencij Ferer: Vincencij se je rodil okrog leta 1350 v španskem mestu Valencia in je že s sedemnajstimi leti postal redovnik dominikanec. Deloval je kot učitelj in pridigar. Velja za enega največjih spokorniških pridigarjev na prelomu iz 14. v 15. stoletje. Umrli je 5. aprila 1419 v Vannesu v Bretaniji (<http://www.druzina.si/>).

4 Izdaja iz leta 1488/1489 (<http://digital.ub.uni-duesseldorf.de/urn:nbn:de:hbz:061:1-96785>) ter iz leta 1492 (<https://www.abebooks.com/servlet/BookDetailsPL?bi=10058255438&searchurl=tn%3Dsermo+nes%2Bpars%2Bhymnalis%2Bde%2Bsanctis%2B1492%2Bincunabile%26sortby%3D17%26an%3Dferre+rius%2Bvincentius%2Bsaint>). Pri obeh so naslovi in postavitev besedila identični s prevajalskim izvedom. Edina razlika je v manj bogatem okrasju z roko napisanih velikih začetnic v izvodu s Prevalj.

mnenju strokovnjakov za srednjeveške rokopise iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani del besedila iz knjige *De bello Judaico*, avtorja Jožefa Flavija. Rokopis naj bi nastal na prelomu iz 12. v 13. stoletje.

Izpostaviti velja tudi sklop teoloških knjig. Prevladujejo zlasti avtorji, ki so bili redovniki, predvsem jezuiti, kar samo potrjuje dejstvo, da je bila župnija dolga desetletja pod okriljem samostana v Dobrli vasi, ki so ga v 17. in 18. stoletju posedovali jezuiti. V knjižnici je tudi delo Antona Martina Slomška z naslovom *Djanje svetnikov božjih in razlaganje prestavnih praznikov ali svetnikov*, izdano v Gradcu leta 1853. Na bibličnem področju velja omeniti *Svetu pismu stariga testamenta*, ki ga je v slovenščino prevedel Jurij Japelj in je bilo izdano leta 1791 v Ljubljani.

3.2 Na novo odkriti rokopisi

Med knjižnim gradivom prevaljske župnijske knjižnice je bilo najdenih nekaj slovenskih rokopisov, ki jih lahko uvrstimo v čas od konca 18. stoletja do prve polovice 20. stoletja.

Nastanek prvega izmed rokopisov, ki jih predstavljamo, sega v leto 1795 in je delo enega izmed takratnih duhovnikov na Prevaljah. Zapis se nahaja na notranji platnici knjige Martina Pruggerja z naslovom *Lehr und Exempel Buch worinn nicht allein vorgetragen der völlige Catechismus oder die Christ catholische Lehr*, izdani v Augsburgu okrog leta 1736. Zapisano besedilo se glasi:

Anno 1795

Pehsemod Pokuse Eniga greshneka te po kuse.

Tebi zhloveg Sdejš vedet je vhselejš ker she nifi

vedev po prejš Kader se spovesh od spovednika gresh.

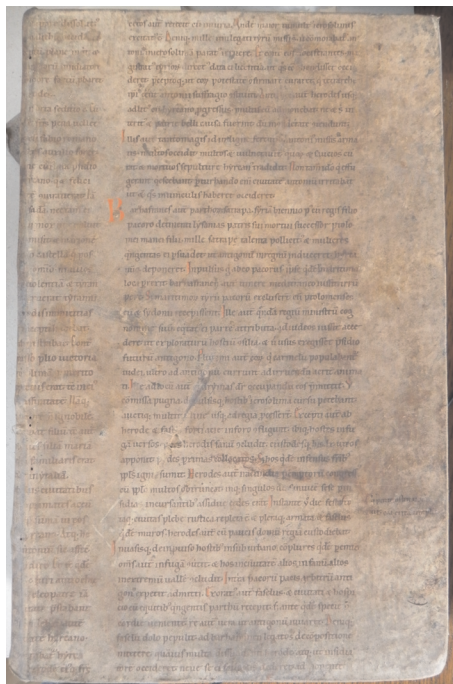
Sa pokoro vezh navesh pravish sem poku Stariv

Kdiro je Mashneg naloshau Ni se dosti to

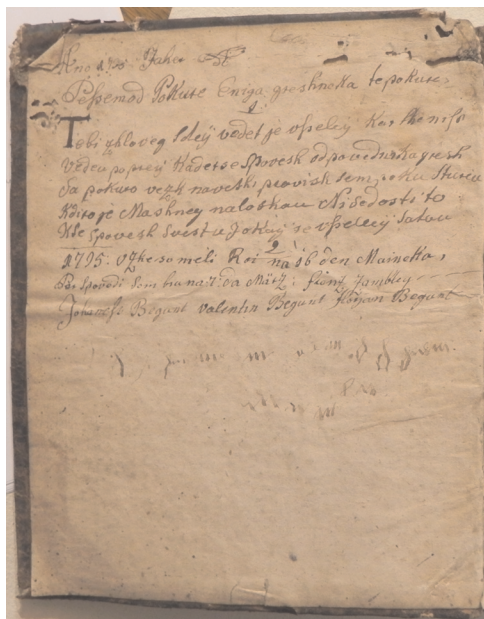
Kfe spovesh svestu Jokaš se vhselejš satou

Iz zapisanega lahko izluščimo, da gre za krajši zapis, ki ga je duhovnik uporabljal pri podeljevanju zakramenta svete spovedi.

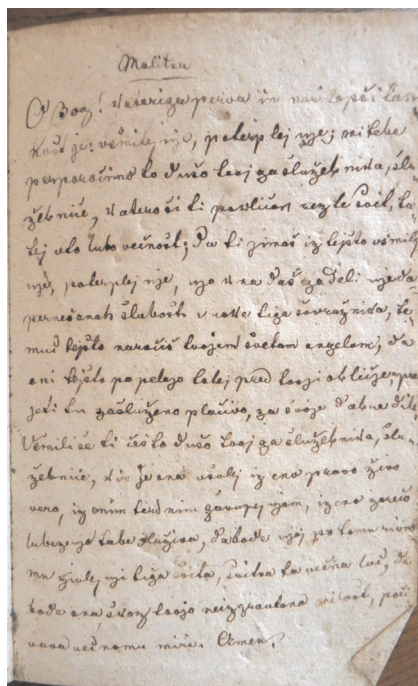
Slovensko molitev iz 19. stoletja skriva na eni od praznih strani tudi obrednik *Compendium ritualis romano Salisburgensis*, izdan v Celovcu leta 1830. Molitev, zapisana na strani A6, kakršen je format knjige, je bila očitno namenjena molitvi duhovnika ob rajnem oziroma ob njegovem pogrebu na pokopališču. V molitvi duhovnik prosi Boga usmiljenja za dušo umrlega in naj ne spregleda njegovih dobrih del ter mu da zaslužno plačilo.

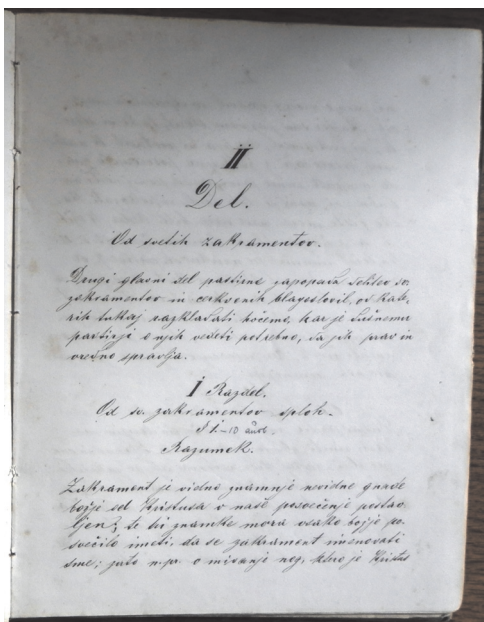
Slika 3: Rokopisni ovitek knjige Petra Bessauma datiran na prelom iz 12. v 13. stoletje

Slika 4: Rokopis besedila, ki ga je duhovnik na Prevaljah uporabljal pri sveti spovedi, 1795

Slika 5: Slovenska molitev zapisana v mašnem obredniku iz leta 1830

Slika 6: Prva stran knjige Pastirna

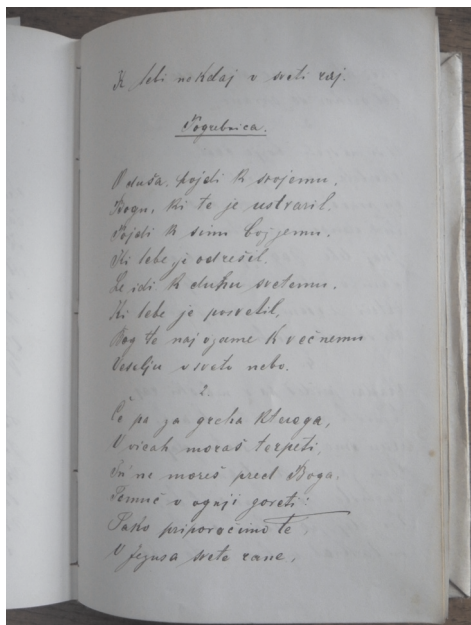
Tretji rokopis je precej obsežnejši, saj je slovenski prevod dela knjige nemškega teologa Ferdinanda Probst⁵, z naslovom *Katholische Glaubenslehre. Ein Religions-handbuch für Laien*, izdane leta 1845 v Mainzu. Prevajalec (verjetno kdo od prevaljskih duhovnikov) je avtorjevo ime po pomoti zapisal kot Josef Probst. Slovenskemu prevodu je dal naslov *Pastirna, II. del, Od svetih zakramentov* in je nastal verjetno v drugi polovici 19. stoletja. Obsega 134 strani in zajema vmesni del Probstove knjige o podeljevanju zakramentov v Katoliški cerkvi. Prevaljski prevod obsega dele, ki govorijo o zakramentih, torej o svetem krstu, sveti birmi, svetem obhajilu in sveti spovedi. Ali je prevaljski pisec prevedel tudi preostale dele knjige in prevode razdelil na več delov, je lahko tema nadaljnjih raziskav. Sami jih pri popisovanju knjižnega gradiva nismo našli. Prevajalec je opisal število in posebnosti posameznih zakramentov, ki so jih podeljevali v Katoliški cerkvi, in se ni ustavil samo pri razlagi posameznih zakramentov, ampak je podal hkrati tudi navodila duhovnikom, kako jih pravilno vključiti v cerkveno bogoslužje. Na podlagi življenjskih primerov je cerkvenopravno ponazoril, na kaj so morali duhovniki paziti, da je bila podelitev vsakega posameznega zakramenta veljavna. Prevaljski pisec je Probstovo knjižno delo prevedel in – domnevamo lahko – tudi predelal, kar je dragocen dokaz samostojne prevajalske dejavnosti z uporabo zahtevne slovenske teološke terminologije na Prevaljah.

V knjigi Adolfa Nepomutzkyja, *Die Exequien*, izdani v Celovcu leta 1859, je na zadnjih straneh napisanih šest nemških in slovenskih pesmi. Glede na čas izida knjige je zelo verjetno, da jih je napisal pesnik Anton Oliban, takrat kaplan na Prevaljah. Vse so pogrebne značaja in imajo bodisi naslov *Heblied* bodisi *Grablied*, kar pomeni pesem, ki dviga človeku duha oziroma dviga človeškega duha, ali pesem ob grobu. Zadnja zapisana pesem pa nosi naslov *Pogrebница*. Le v eni pesmi so kitice sestavljene iz štirih vrstic, vse druge pesmi pa imajo osemvrstične kitice. V pesmih se avtor poslavlja s tega sveta, se zahvaljuje staršem, bližnjim sorodnikom in prijateljem za vse dobro, kar mu je bilo storjeno, in jim naroča, naj njegovo telo položijo v grob, kjer naj počiva v miru. Hkrati pa se veseli in si želi, da bi njegova duša šla k Bogu, kateremu je vse življenje služil.

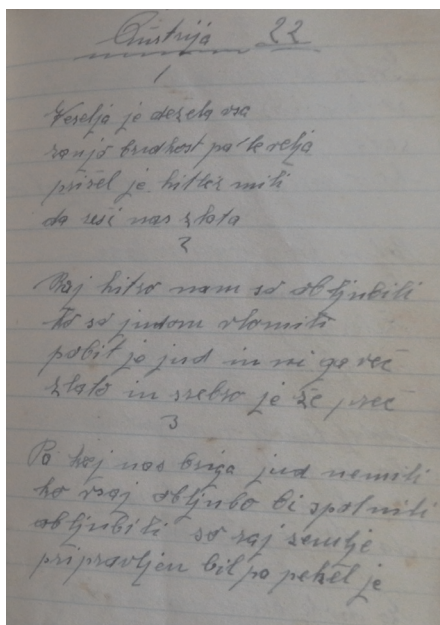
S slovenskimi pesmimi je izjemno bogata knjižica oziroma pesmarica Franza Weinzierla⁶ z naslovom *Pesem naj mi bo v veselje*. V knjižici je zapisanih 50 pesmi različne vsebine. Pesmi so bile »končane« oziroma napisane 6. avgusta 1939. Vprašamo se lahko, ali so morebiti te pesmi nastale izpod peresa tistega Franza

⁵ Ferdinand Probst – nemški teolog, rojen 28. marca 1816 v kraju Ehingen v Nemčiji. Dne 16. septembra 1840 je bil posvečen v duhovnika. Leta 1851 je doktoriral iz teologije in postal leta 1864 profesor pastoralne teologije na univerzi v Breslavu, današnjem Vroclavu. Izdal je vrsto teoloških knjižnih del, s katerimi je prenovil nemško Katoliško cerkev. Umrl je 26. decembra 1899 v Vroclavu (<https://www.deutsche-biographie.de/>).

⁶ Franz Weinzierl – rojen 14. septembra 1912 v Suhi pri Žitari vasi na Koroškem. Bil je kmet in pesnik, simpatiziral je s Komunistično partijo Avstrije in sodeloval pri odporu proti nacizmu. Na svoji kmetiji je skrival pripadnike Osvobodilne fronte v tem delu Koroške. Oktobra 1942 je bil vpoklican v nemško vojsko ter bil nato aretiran in kot eden od trinajstih slovenskih koroških partizanov na Dunaju 12. junija 1943 obsojen na smrt (<https://de.wikipedia.org/>).

Slika 7: Prvi del pesmi *Pogrebница*

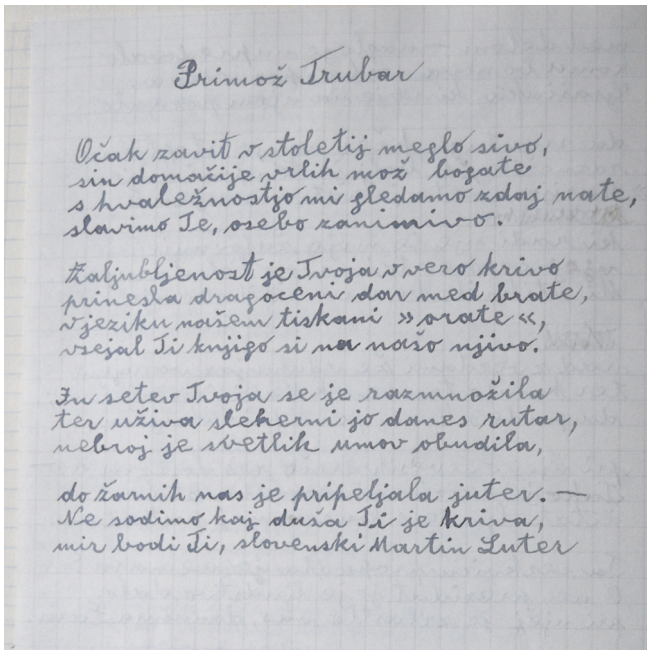
Slika 8: Prve tri kitice pesmi *Avstrija*

Weinzierla, ki ga je nacistično sodišče na Dunaju 12. aprila 1943 zaradi sodelovanja z Osvobodilno fronto obsodilo na smrt. Smrtno obsodbo so izvršili 29. aprila 1943 z obglavljenjem (Baum 2010: 793–795). Glede na to, da v pesmih poleg bolj osebnih pesniških tem, kot so ljubezen in življenjski dogodki (rojstvo, smrt, poroka ...), obravnava tudi domoljubne teme, denimo domačo pokrajino in koroške gore, kot sta na primer Obir in Jezerski vrh, potem reko Dravo, ter slovenski narod, bi lahko sklepali, da gre zanj. Pesem pod številko 22 nosi naslov *Avstrija* in je posvečena priključitvi Avstrije k Nemčiji leta 1938. V njej avtor nakazuje nekatere zločine nacistične Nemčije, kot sta preganjanje Judov in ropanje avstrijske centralne banke. Prav ta pesem je lahko vzrok, da je avtor svoje pesmi morda že takoj po njihovem nastanku pustil na slovenski strani meje, saj bi ga nacisti ob morebitnem odkritju že leta 1939 gotovo zaprli. Verjetno je imel dobre stike tudi s takratnim prevaljskim župnikom Matejem Močilnikom, velikim domoljubom, ki je župnikoval na Prevaljah od leta 1938. Ohranjenost takšnih pesmi je tudi dokaz upornosti koroških Slovencev proti nacizmu, še preden je ta v celoti pokazal svoje zlovesče namene.

4 Gradivo župnijskega arhiva Ravne

Nazadnje naj izpostavimo odkritje treh zvezkov (format A5) in enega formata A6, v katerih so rokopisi pesmi koroškega bukovnika Blaža Mavrela⁷ s Strojne. Zvezki

⁷ Blaž Mavrel – rojen 2. februarja 1896 v Gradičah, umrl 18. junija 1977 na Strojni. Bil je bajtar na Strojni nad Prevaljami. Brati se je naučil iz Mohorjevih knjig. Prebiral je Gregorčiča, Prešerna, Cankarja, Župančiča in Aškercu. Z nahrbtnikom je hodil po knjige v Študijsko knjižnico na Ravne. Pisal je pesmi, v katerih je nadaljeval izročilo koroškega bukovništva (Koroški biografski leksikon: <http://www.rav.sik.si/sl/>).

Slika 9: Pesem Primož Trubar

s pesmimi so bili odkriti v župnijskem arhivu na Ravnah med popisovanjem župnijskega arhivskega gradiva. Poleg zvezkov je še nekaj korespondenčnega gradiva, ki se nanaša na pogovore Blaža Mavrela z ravenskim župnikom Jaroslavom Kotnikom in skladateljem Luko Kramolcem glede nekaterih pesmi, ki jih je Mavrel uglasbil. Zanimivo je pismo Luke Kramolca Blažu Mavrelu, v katerem mu svetuje pri pesmi *Kolednica*: »Napev Premrlove Kolednice se lepo sliši, besedilo 2. in 3. kitice boš moral napisati sodobno, primerno za mladino. Opusti Drabosnjakov pridigarski ton, bi rekel + Kidrič.« Pismu je priložen tudi Mavrelov notni zapis njegove lastne uglasbitve prej omenjene pesmi. V prvem zvezku z naslovom *Nabožne 1* so zapisane različne nabožne pesmi z versko vsebino, ki se nanašajo na praznovanje božiča, nato se zvrstijo pesmi o Jezusovem trpljenju in vstajenju od mrtvih. Sledijo pesmi hvalnice nebeškemu stvarniku ter pesmi za posamezne cerkvene praznike, kot sta sveto rešnje telo in kri ter srce Jezusovo. V zvezek je vstavljen list s pesmijo, posvečeno blagoslovitvi novega zvona za župnijsko cerkev na Strojni leta 1940. Drugi zvezek z naslovom *Nabožne 2* vsebuje pesmi, posvečene Devici Mariji, angelom, svetnikom, Sveti trojici, Jezusovemu življenju itn. V drugem delu zvezka pa je zapisanih tudi nekaj pogrebnih pesmi. Tretji zvezek *Nabožne 3* vsebuje prepis pesmi Jurija Vodovnika *Od Slovenjgraške doline*, tej pa je Mavrel dodal še eno kitico, posvečeno koroškemu ljudskemu rezbarju Gregorju Lipovniku z Dobrij pri Ravnah. Sledi Mavrelova pesem *Storija Mežiške doline* z opisom nastanka doline in krajev v njej. Zanimiva je tudi pesem z naslovom *Primož Trubar*, v kateri Mavrel hvali Trubarjevo skrb za slovenski jezik in ga imenuje za slovenskega Martina Lutera. V tem zvezku je tudi hvalnica Bogu

stvarniku. Četrty zvezek je brez naslova in ima format A6. V njem je najprej prepis pesmi Jurija Vodovnika z naslovom *Pesem od sedanjega časa*, v kateri pesnik toži o pokvarjenosti sveta. Zatem so v zvezku zapisane nekatere narodne pesmi, in sicer s tematiko ljubezni, odhoda v vojsko, smrti, mladosti in starosti.

5 Sklep

Raziskovalno delo v župniščih v Mežiški dolini je v letu 2016 postreglo s precej novimi odkritji, ki bodo pomagala na novo spoznavati in pisati zgodovino tega dela Koroške. Poleg arhivskega gradiva ima pomemben delež pri tem tudi na novo odkrito knjižno gradivo, ki je v sebi skrivalo predstavljene rokopise. Čeprav so odkriti slovenski rokopisi mlajšega nastanka, so kljub temu bogat vir za proučevanje koroške zgodovine. Jezikoslovcem, literarnim zgodovinarjem in drugim raziskovalcem bodo zagotovo dobrodošel vir pri spoznavanju življenja v Mežiški dolini. Tako prva dva rokopisa izpričujeta nedvomno močno, utrjeno vlogo slovenščine v verskem življenju Mežiške doline, zlasti v povezavi s podeljevanjem oziroma prejemanjem krščanskih zakramentov. Tretji rokopis opozarja na prevajalsko dejavnost tukajšnjih izobražencev (duhovnikov), ki so s takšnimi deli hote ali pa nehote posegli v slovensko teološko strokovno terminologijo in jo pomagali izoblikovati v času (druga polovica 19. stoletja), ki še ni bil najbolj naklonjen pisanju teoloških razprav in strokovnih del v slovenskem jeziku. Zadnji trije rokopisi pa opozarjajo na upoštevanja vredno samostojnost literarnega ustvarjanja tukajšnjih izobražencev in povsem preprostih ljudi, ki so bili daleč od mestnih oziroma literarno-kulturnih središč. Njihova ustvarjalnost v svojem času pogosto ni mogla najti poti v etablirane tiskane medije ali knjige, marveč se je opirala na rokopis. Zato pa ostala tudi tako dolgo prikrita očem javnosti.

Viri

Arhiv Župnije Ravne na Koroškem, Župnija sv. Ilija v Ravnah na Koroškem (nekaj zgodovinskih podatkov), str. 2.

BERNHARD, Günther, 2006: *Documenta patriarchalia res gestas Slovenicas illustrantia. Listine oglejskih patriarhov za slovensko ozemlje in listine samostanov v Stični in Gornjem Gradu (1120–1251)*. Dunaj/Wien: Slovenski znanstveni inštitut/Slowenische Wissenschaftsinstitut; Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Nadškofjski arhiv Maribor, DXXVII – Mežiška dolina, Župnija Ravne na Koroškem.

Literatura

BAUM, Wilhelm, 2010: *Das Buch der Namen. Die Opfer des Nationalsozialismus in Kärnten*. Klagenfurt, Wien: Kitab.

HÖFLER, Janez, 2016: *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem*. Ljubljana: Viharnik.

JAVORNIK, Simona, 2002: *Likovna dediščina cerkva Mežiške doline*. Ravne na Koroškem: Koroški muzej.

KLEBEL, Ernst, 1926: Zur Geschichte der Pfarren und Kirchen Kärntens. *Carinthia* 1/116. 1–63.

KRANZMAYER, Eberhard, 1956: *Ortsnamenbuch von Kärnten, I: Die Siedlungsgeschichte Kärntens von der Urzeit bis zur Gegenwart im Spiegel der Namen*. Klagenfurt: Geschichtsverein für Kärnten. *Koroški biografski leksikon*: Mavrel Blaž, www.rav.sik.si/sl/.

- OŽINGER, Anton, 1991: *Vizitacijski zapisniki savinjskega arhidiakonata Goriške nadškofije, 1751–1773*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Probst Ferdinand: <https://www.deutsche-biographie.de/>.
- SINGER, Stephan, 1983: *Kultur und Kirchengeschichte des Dekanates Bleiburg*. Klagenfurt/Celovec: Krščanska kulturna zveza.
- SKITEK, Vinko, 2013: Oris zgodovine Župnije Kotlje. Marko Kocuvan (ur.): *Dar za dar*. Maribor: Župnija Kotlje. 27–35.
- SKITEK Vinko, ODER Karla, 2015: Prevalje skozi čas. Karla Oder in drugi (ur.): *Žive vezi – Rastoča knjiga Koroške*. Ravne na Koroškem: Koroški pokrajinski muzej. 101–163.
- SKITEK, Vinko, 2016: *Delovanje nemškega okupatorja v Mežiški dolini med letoma 1941 in 1945*. Doktorska disertacija. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Sv. Vincencij Ferer: <http://www.druzina.si/>.
- Weinzierl Franz: <https://de.wikipedia.org/>.
- Župnija Ravne: Zgodovina: <http://www.tilci.si/>.

